

Raseduse katkestamise ja steriliseerimise seaduse täiendamise seaduse seletuskiri

1. Sisu lühikokkuvõte

Raseduse katkestamise ja steriliseerimise seaduse täiendamise seaduse eelnõuga lisatakse raseduse katkestamise ja steriliseerimise seadusesse paragrahvi 5 täiendav lõige 1¹, et keelata omal soovil tehtud raseduste katkestamiste riiklik rahastamine.

2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ettevalmistaja on Riigikogu liige Varro Vooglaid.

3. Eelnõu eesmärk

Eelnõu lähtub eesmärgist tagada veel sündimata inimeste eluõiguse kaitse vastavalt põhiseaduse paragrahvis 16 sätestatule, mille kohaselt on igaühel õigus elule ning mis kohustab Eesti Vabariiki kaitsma kõigi inimeste õigust elule ja hoiduma inimelu võtmisest või kellegi tapmisele kaasa aitamisest.

4. Eelnõu sisu

Inimõiguste üldteooria kohaselt on inimõiguste allikaks mitte riigivõim ega ükski muu institutsioon või subjekt, vaid inimloomus. See tähendab, et inimõigused kuuluvad kõigile inimestele loomuosaselt ehk nende inimeseks olemise faktist tulenevalt – ilma, et neid peaks avalik võim kellelegi andma. Just seda ideed väljendab 1948. aastal vastu võetud ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, mille preambulis on kirjutatud, et "et inimkonna kõigi liikmete loomumase väärikuse, nende võrdsuse ning võõrandamatute õiguste tunnustamine on vabaduse, õigluse ja üldise rahu alus". See sama idee kajastub inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklist 1, mis sätestab, et "[k]õik inimesed sünnivad vabadena ja võrdsena oma väärikuselt ja õigustelt."

Rääkides konkreetsetest inimõigustest, on neist kõige olulisem vaieldamatult õigus elule. See on kogu inimõiguste süsteemi vundament, sest kui ei ole tagatud õigus elule, siis pole mõtet ka ühegi teise õiguse tagamisel, mida on võimalik kasutada ainult eluõiguse olemasolul. Õigus elule on sätestatud nii inimõiguste ülddeklaratsioonis (artiklis 3) kui ka õiguslikult siduvates rahvusvahelistes lepingutes, nagu näiteks kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt (artikkel 6) või inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, tuntud ka kui Euroopa inimõiguste konventsioon (artikkel 2). Lisaks näevad nii inimõiguste ülddeklaratsioon kui ka nimetatud rahvusvahelised lepingud ette põhimõtte, mille kohaselt on kõik inimesed seaduse ees võrdsed (vastavalt artiklid 7, 26 ja 14).

Ka Eesti Vabariigi põhiseaduses on sätestatud, et riigivõim on kohustatud kaitsma mõlemat nimetatud õigust. Paragrahvis 16 on sätestatud, et igaühel on õigus elule, ning paragrahvis 12 on tunnistatud, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed, mistõttu ei tohi kedagi diskrimineerida. Nende kahe õiguse koostoimest järeldub, et riigivõim on kohustatud austama ja kaitsma kõigi inimeste õigust elule ning kaitsma seda kõigi inimeste puhul võrdselt.

Paraku on Eesti Vabariik jätnud pikka aega selle kohustuse täitmata. Nimelt on raseduse katkestamise ja steriliseerimise seadusega kehtestatud kord, mille kohaselt on veel sündimata laste eluõigus tagatud väga palju piiratumalt kui juba sündinud inimeste eluõigus.

Seega on põhimõttest, et süütu inimese tahtlik tapmine on alati ja igal juhul lubamatu, Eesti Vabariigis taganetud – juba sündinud inimeste puhul peetakse sellest tänaseni kinni (ka see võib eutanaasia seadustamisega muutuda), aga veel sündimata laste puhul seda juba ammu ei tehta. Vastupidi, avalik võim on mitte ainult kehtestanud seadused, mis lubavad sünnieelselt lapsi tappa, vaid on loonud selleks ka materiaalsed tingimused ning Vabariigi Valitsus rahastab seda Tervisekassa eelarvest justkui tervishoiuteenust. Tõepoolest, nii mõistusevastane kui see ka ei ole, rahastatakse Eesti Vabariigis kõiki kehtestatud seaduse kohaselt ja tervisekindlustust omavate isikute puhul toime pandud aborte Vabariigi Valitsuse määruse alusel, mis kannab pealkirja "Tervisekassa tervishoiuteenuste loetelu".¹

Eelnevast on võimatu järeldada muud kui seda, et meie ühiskond on laste eluõiguse kaitsmise kohustuse täitmisel läbi kukkunud. Eriti pidades silmas, et 1956. aastast, mil laste sünnieelne tapmine Eestis Nõukogude Liidu poolt seadustati, on aborti teel elu võetud kaugelt suuremal hulgal inimestelt kui on praegu Eestis elanikke, ning võttes arvesse, et ka praegusel ajal tapetakse sünnieelselt rohkem kui 3000 last aastas – see tähendab ligikaudu 9 last päevas, 65 last nädalas ja 270 last kuus. Seejuures tapetakse pea kõik Downi sündroomiga lapsed enne kui nad jõuavad sündida. Eriti selge on see läbikukkumine arvestades, et juba enam kui 20 aastat tagasi kinnitas toonane õiguskantsler, et põhiseaduses ettenähtud õigus elule laieneb ka veel sündimata lastele, kes on inimesed nagu me kõik, ning et seetõttu on riigivõimul põhiseaduslik kohustus kaitsta ka veel sündimata laste elu:

"Loote arenguetapid ei mõjuta seega mingil määral loote inimeseks olemist ning tema inimväärikuse olemasolu, mis jääva suurusena saadab inimelu algusest lõpuni. Inimelu tähendab seega ka veel sündimata elu ning seega kaitseb PS § 16 ka loodet. [...] Loode on seega iseseisva õigushüvena põhiseaduse kaitse all. Riigi kaitsekohustus ei keela mitte ainult vahetut sekkumist loote eluõigusesse, vaid ka paneb riigile kohustuse loote eluõigust kaitsta."²

Laste eluõiguse kaitsmise kohustuse täitmata jätmine on eriti teravalt mõistetav, kui teadvustame endale tõsiasja, et isegi linnupoegade elu on seadusega paremini kaitstud. Nimelt sätestab looduskaitseseadus (paragrahvis 74), et erinevalt veel sündimata laste tapmisest on looduslikult esinevate lindude pesade ja munade tahtlik hävitamine ja kahjustamine või pesade kõrvaldamine ilma eranditeta keelatud.

Päriselt õigusriigi ideaalist lähtudes ei tohiks Eesti Vabariik lubada laste sünnieelset tapmist, vaid peaks täitma oma kohustust kaitsta inimeste elu enne sündi võrdselt juba sündinud inimestega. Päris selge peaks aga olema see, et kui riigil on põhiseaduslik kohustus kaitsta veel sündimata laste elu, siis sellega ei ole mitte mingil mõistuspärasel viisil ühildatav sündimata laste elu hävitamiseks mitte ainult seaduslike tingimuste loomine, vaid ka selle rahaline toetamine.

Eelnevalt selgitatud silmas pidades lähtub käesolev eelnõu eesmärgist muuta seda põhiseadusevastast olukorda ja kehtestada seadusega kord, mille kohaselt ei tohi Vabariigi Valitsus omal soovil tehtud raseduse katkestamist rahaliselt toetada. Selleks lisatakse eelnõu kohaselt raseduse katkestamise ja steriliseerimise seaduse paragrahvi 5 täiendav lõige 1¹, mis sätestab, et sama paragrahvi lõikes 1 sätestatud tingimustel (st omal soovil) raseduse katkestamist ei rahastata ravikindlustuse seaduses sätestatud alustel ja korras tervishoiuteenusena.

¹ Vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/127032024012>

² Vt https://elukultuur.ee/app/uploads/2023/03/joks_vastus_ekn-le_abort.pdf

5. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus ei kasutata uusi termineid.

6. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

7. Seaduse mõju

Seadus ei muuda raseduse katkestamise ja steriliseerimise seaduses kindlaks määratud raseduse katkestamise tingimusi, vaid keelab omal soovil raseduse katkestamise riikliku rahastamise. Sedasi parandab seadus veel sündimata inimeste eluõiguse kaitset. Sellisena mõjutab see positiivselt Eesti Vabariigi kuvandit riigina, mis võtab oluliste põhiõiguste ja -vabaduste kaitsmise kohustust tõsiselt.

8. Seaduse rakendamiseks vajalikud kulutused ja seaduse rakendamise eeldatavad tulud

Seaduse jõustumisega ei kaasne olulisi kulusid ega tulusid. Mõju riigieelarvele on positiivne.

9. Rakendusaktid

Eelnõu jõustumisega ei kaasne rakendusaktide muutmise ega kehtestamise vajadust.

10. Seaduse jõustumine

Käesolev seadus jõustub 2025. aasta 1. jaanuaril.

Algatab Riigikogu liige Varro Vooglaid 14. juunil 2024

Varro Vooglaid
Riigikogu liige

